

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної
та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 36

Рівне – 2024



УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 36. Рівне: РДГУ, 2024. 248 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії,
професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова,
Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув,
Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 12 від 28 листопада 2024 р.

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації: Серія КВ №15857-4329Р**

ISSN 2519-1942

Адреса редакційної колегії: 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31, корпус №5,
каб. 219, кафедра історії України РДГУ, тел. (067) 780-51-34

email: historical_conf_fhpsir@ukr.net <https://fipmv.rshu.edu.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ISSN 2519-1942



9 772519 194006



ЗМІСТ

РОЗДІЛ І ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Владислав Кравчук, Валерій Шеретюк

МИРНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ РУСИ З ПОЛОВЕЦЬКОЮ ОРДОЮ.....7

Тетяна Пуха, Валерій Шеретюк

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ 1569-1648 РОКІВ.....14

Андрій Гурбик

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ВІЙНИ В МІЛІТАРНИХ
НАРАТИВАХ ЮРІЯ НЕМИРИЧА 1630-х РОКІВ.....21

Олександр Крупка

ІСТОРИЧНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ «КОЗАЦЬКОГО
НАРОДУ» ГЕТЬМАНЩИНИ.....32

Ірина Богданець, Валерій Шеретюк

КІЛЬКІСТЬ І ТИПОЛОГІЯ МІСТЕЧОК, ЇХ МІСЦЕ В СТРУКТУРІ
ВОЛИНСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ
ХХ СТОЛІТТЯ.....41

Євген Куропаткін, Валерій Шеретюк

ДИВІЗІЯ УНР «ЗАПОРІЗЬКА СІЧ» ОТАМАНА ЮХИМА БОЖКА
У БОЯХ ЗА ЖМЕРИНКУ (1919 РІК).....52

Олена Максимчук, Валерій Шеретюк

ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ
НАЦІОНАЛІСТАМИ ТА СОВЕТСЬКИМИ ПАРТИЗАНАМИ.....66

Тетяна Опанасюк

ВІЙНА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ:
НАСЛІДКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ.....75



Едуард Опанасюк

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУР У ФОРМУВАННІ КОНФЕСІЙНОГО
ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....86

Назар Корнійчук, Тетяна Карпунхіна

ВПЛИВ ІСТОРІЇ УПА НА СУЧАСНУ ДЕРЖАВНУ
ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ.....96

Дмитро Ващук

ДВІ ВІЙНИ – ОДНА ІСТОРІЯ (ДО ПОЧАТКУ МОСКОВСЬКО-
УКРАЇНСЬКИХ ВОЄН 1500–1503 РОКІВ ТА 2014 – ... РОКІВ).....108

РОЗДІЛ II

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Mihai Burunciuc

MOLDOVA AND ITS INTEGRATION INTO THE REGIONAL
ECONOMY OF THE 16TH CENTURY.....113

Альона Кібиш, Степан Сияк

УТВОРЕННЯ НАЦИСТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ
КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ.....121

Дарина Татарин, Степан Сияк

ЖІНКИ У АРМІЯХ АНТИГІТЛЕРІВСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ
1939-1945 РОКАХ.....133

Олександр Колодич, Степан Сияк

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ПІВДЕННО
АФРИКАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА
НЕЛЬСОНА МАНДЕЛИ.....141

Єлизавета Бещук, Тетяна Опанасюк

ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ У
ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ У ХХІ СТОЛІТТІ.....153



Бахтієр Амінов

ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ І ЗБЕРЕЖЕННЯ
ЗНИКАЮЧИХ ВИДІВ РЕМЕСЕЛ.....159

РОЗДІЛ III

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА КУЛЬТОРОЛОГІЯ

Микола Федоришин

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-
КУЛЬТУРНОГО ЗАПРВІДНИКА «ДЕРМАНЬ» ІМЕНІ УЛАСА
САМЧУКА.....166

Андрій Слесаренко, Роман Михальчук

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ЗІБРАНЬ
УСНОІСТОРИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ В НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕННЯХ І ВИКЛАДАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ (НА ПРИКЛАДІ
ІНСТИТУТУ ВІЗУАЛЬНОЇ ІСТОРИЇ ТА ОСВІТИ ФОНДУ ШОА
УНІВЕРСИТЕТУ ПІВДЕННОЇ КАЛІФОРНІЇ, США.....173

Оксана Кундеус

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....181

Тетяна Бородіна

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ УСНОІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ
КОЛЕКЦІЇ ЯХАД-ІН УНУМ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ГОЛОКОСТУ НА
ПОЛТАВЩИНІ.....194

Юрій Ліннік

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮБОВІ У ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ
Г. СКОВОРОДИ ТА П. ЮРКЕВИЧА.....198

Таміла Герасимчук

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У РОЗБУДОВІ ТОЛЕРАНТНОСТІ
ТА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....206



Дмитро Свиридон

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
У СТАРШІЙ ШКОЛІ.....220

Яна Лукашук, Степан Синяк

ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ УВАГИ ДО КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ.....227

Михайло Жаб'юк, Степан Синяк

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ
МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.....237

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....246



4. Naseleni mistsia Rosiiskoi imperii v 500 i bilshe zhyteliv iz zaznachenniam vsoho naiavnoho v nykh naselennia ta chysla zhyteliv perevazhaiuchykh virospovidan: za danymy pershoho zahalnoho perepysu naselennia 1897. Za red. n. A. Troinytskoho SPb.: Drukarnia «Hromadska koryst»: [parova typolitohrafiia N.N. L. Nyrkina] 1905. S. 17–29
5. Shybeka Z. Mista Bilorusi (1960-ti - pochatok 20 st.). Zhytomyr, 1997. 320 s.

УДК 94(477) «1919»

**ДИВІЗІЯ УНР «ЗАПОРІЗЬКА СІЧ» ОТАМАНА
ЮХИМА БОЖКА У БОЯХ ЗА ЖМЕРИНКУ (1919 РІК)**

Євген Куропаткін

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: evgenkuropatkin2@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1772-4426>

Валерій Шеретюк

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: v.sheretiuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-4569>

Анотація. У даній статті на підставі документів і спогадів висвітлено перебіг Жмеринської операції Армії УНР на східному відтинку Українсько-більшовицького фронту у першій декаді липня 1919 року. Реконструйовано хід збройного протистояння між військами УНР та більшовицької Росії, висвітлено плани ворогуючих сторін, їх склад та численність, а також описано результат військового протистояння.

Ключові слова: Армія УНР, Жмеринка, 2 дивізія Запорізька Січ, Червона армія.

Abstract. This article, based on documents and memoirs, highlights the course of the Zhmerynka operation of the UNR Army on the eastern sector of the Ukrainian-Bolshevik front in the first decade of July 1919. The course of the armed confrontation between the troops of the UNR and Bolshevik Russia is reconstructed, the plans of the warring parties, their composition and numbers are highlighted, and the result of the military confrontation is described.

Keywords: UNR Army, Zhmerynka, 2nd division of the Zaporizhian Sich, Red Army.



У кінці червня 1919 р. ситуація на східній ділянці українсько-більшовицького фронту складалася на користь Армії УНР. До 1 липня 1919 р. 6 Запорізька дивізія остаточно зламала опір частин Червоної армії, примусивши їх безладного відступити, та здобула станцію Комарівці. А Запорізька Січ Юхима Божка після важких боїв оволоділа містами Бар та Васютинці, та взяла під вогневий контроль залізницю Могилів-Жмеринка [3].

3 стрілецька дивізія також досягла значних успіхів, опанувавши район міст Шаргород, Нова і Стара Мурафа. Таким чином українські війська впритул наблизилися до стратегічно важливого залізничного шляху Одеса-Київ. Ключовим пунктом на цьому шляху був Жмеринський залізничний вузол. Здобуття Жмеринки призвело б до розриву Більшовицького фронту на дві окремі частини та відкрило б українському війську шлях до центральних районів України, де саме тривали масові антибільшовицькі повстання, а також дало б можливість розвивати наступ у напрямку Києва. Більшовицьке командування також чудово розуміло, яке має значення Жмеринка, особливо акцентував на цьому увагу народний комісар з військових справ УРСР М.І. Подвойський, який зазначав, що після Києва та Харкова Жмеринка є найбільшою та найважливішою залізничною станцією в Україні [6, с. 268]. Серед причин, які робили Жмеринку такою важливою особисто для Подвойського були, зокрема, перспективи походу у Європу з метою допомогти утвердитися Угорській радянській республіці на чолі з Бела Куном та подальшого розпалювання «світової революції» у Європі. Але не дивлячись на всі зусилля більшовицького командування виглядало так, що до здачі міста лишилися лічені дні. Однак, розпочатий 1 липня потужний наступ Червоної армії на Проскурів змусив Штаб армії УНР кинути на цей напрямок усі наявні сили зокрема й 6 Запорізьку дивізію, яка згідно з директивою Штабу повинна була негайно знятися зі своїх позицій під Комарівцями та вирушати на Летичів, звідки планувалося завдати фланговий удар по наступаючому на Проскурів угрупованню противника. У свою чергу за цією ж директивою дивізія Божка повинна була 2 липня продовжувати рішучий наступ в напрямку Жмеринки. При цьому Отаману в оперативне підпорядкування переходили бронепотяги, що курсували по залізниці Проскурів-Жмеринка [3]. Наступ Запорізької Січі мала підтримати дивізія Удовиченка частиною сил атакуючи залізничний вузол з півдня.

Розстановка сил. На початку липня сили Червоної армії, що боронили Жмеринку та прикривали шлях на Одесу, були наступними: у напрямку на Проскурів діяло групування силою до (1500) багнетів і, якщо раніше ці сили



були скоєні в боях з 6 Запорізькою дивізією, то тепер більшовицьке командування могло вільно задіяти ці сили проти 2 дивізії. Ще одна ворожа група чисельністю (1080) багнетів дислокувалася в районі Комарівців, розбита перед тими українцями в районі Бара. крім того, напрямом на Жмеринку також прикривали окремі підрозділи 45 дивізії (батальйон 30 полку, 40 та 397 стрілецькі полки) та 44 дивізії РЧСА (батальйон 390 полку та 394 полк) та окремий загін Київських курсантів (400 багнетів). Всього в районі Жмеринки діяло, за близькими підрахунками, аж ніяк не менше 3500 багнетів Червоної армії. Однак боєздатність цих військ (за курсантів) була доброю низькою. Тривалі виснажливі бої у червні 1919 р. прорідили лави червоноармійців та надломили їх бойовий дух – це в свій час стало причиною падіння дисципліни [17, арк.116 зв.]. Через це організовано 2 липня більшовицьким шляхом спроби контрнаступу з поверненням завершено м. Барилася цілковитим провалом штаб від фронтових частин виконав наказ [17, арк. 119]. Розуміючи своє становище, командувач групи військової Жмеринської бойової дільниці в телеграмі народного комісару з військових справ України М.І. Подвойному просиву зараз вислати підкріплення – одним полком та двома бронепотягами, інакше Жмеринку не втримати [1, с. 20]. На жаль, через нестачу документів неможливо точно встановити чи змогло більшовицьке командування в повній мірі задовольнити ці вимоги та достовірно відомо, що Жмеринська група так була підсилена одним бронепотягом. У районі бойових дій прибув очолюваний колишнім царським солдатом К.В. Лихачовим панцерний потяг ім. Карла Лібкнехта [1, с.20]. Це без збільшення був справжній сталевий монстр на колесах. Він мав потрійну броню і був озброєний 4 гарматами, що вели вогонь з рухомих башт та 20-ма кулеметами. Залога бронепотяга, що складалася з київських робітників, солдатів і матросів, уже мала досвід боїв з Армією УНР у травні 1919 р. в районі Здолбунів-Дубно. Завдяки цьому поповненню кількості панцерних потягів, що діяли на складі Жмеринської групи, тепер становило 4 одиниці.

Окрім того, для підсилення оборони червоноармійці викопали навколо станції окопи [2, с. 30]. Що враховуючи особливості збройного протистояння на території України у 1919 р. було доволі рідким явищем.

Південніше від Жмеринки фронт від м. Бар і до гирла річки Окни (зі штабом на станції Рахни) займала 1 бригада 45 стрілецької дивізії РЧСА в складі (397,398 і 399 стрілецький полків, підсилених легким артдивізіоном і кавдивізіоном) [18, с. 84].

Разом з особливим Серебрійським полком, що дислокувався в Могилеві,



бойовий склад цього угруповання лише на ділянці 3 стрілецької дивізії армії УНР становив 4500 багнетів (без 397 полку, який діяв в районі Бара проти дивізії Божка). Крім того, він був підсилений 5-ма панцерними потягами [12, с.92].

На жаль, точних відомостей про бойовий склад дивізій Удовиченка та Божка віднайти не вдалося. Як стверджують радянські джерела, загальна чисельність 2-ої (в збірнику вона помилково зазначена як 7-ма) та 3 дивізії становила 10000 бійців (!) [4, с.43], що виглядає абсолютно фантастично, враховуючи, що бойовий склад всієї армії УНР на цей момент становив не більше 9000 багнетів та шабель. З доступних нам джерел можна зробити висновок, що, не дивлячись на проведені мобілізаційні заходи, українські дивізії суттєво поступалися своїм противникам в чисельності. Можна припустити, що бойовий склад 2 стрілецької дивізії в цей час не перевищував 700-800 багнетів та шабель, оскільки протягом червня 1919 р. дивізія зазнала доволі значних втрат, а частина старшинського складу покинула дивізію. Крім того, мобілізація населення в тих районах, де дислокувалась дивізія була проведена лиш частково. До того ж частини РЧСА регулярно отримували свіжі підкріплення, що виснаженим місячними боями та походами бійцям УНР, безумовно не полегшувало завдання. Сильними сторонами українських дивізій була їхня здатність вміло маневрувати та бити противника по частинах (особливо 3 дивізія), а також значно більший, в порівнянні з більшовицькими військами, бойовий дух. Як зазначив свого часу Наполеон Бонапарт: «Перемога на три чверті визначається бойовим духом і лише на одну чверть – чисельним співвідношенням протиборчих сторін».

Здобуття Жмеринки та Могилева. 3 липня 2 дивізія просунулась вперед, зайнявши м. Сербиновці, а також ст. Матейково при цьому зав'язався бій між бронепотягами. Як повідомляла українська розвідка, в цей час в Жмеринці йшла евакуація, а серед більшовиків панувала справжня паніка. Врешті 4 липня дивізія вирушила на приступ Жмеринки. Запеклий бій розгорівся на всіх ділянках фронту – в оперативному звіті 44-ї дивізії РЧСА за 4 липня повідомлялось, що противник перекинув з району Бара Запорізьку дивізію, пішовши при посиленій підтримці бронепотягів (за більшовицькими джерелами їх було три) у наступ [1, с. 20].

Про відвагу, виявлену в цих боях старшинським складом Запорізької Січі і водночас про їх кровопролитність, повідомлялося у номері Газети «Український Козак» за 9 липня: «У цьому бою наші війська кілька разів ходили в багнетові атаки, особливо відзначилися полковник Сморостюк і



сотник Вестрюцький, показавши приклад хоробрості і лицарства; обидва загинули смертю хоробрих». Не витримавши потужного натиску українських частин, червоні почали відступати, зокрема, 397 полк 45 дивізії був відрізаний від основних сил 1 бригади і через це вимушено відійшов на ділянку 44 дивізії, втративши свою нумерацію та назавжди залишившись в її складі [4, с.43]. У ході бою одному з українських бронепотягів вдалося прорватися на ст. Пост Подільський (що в 3 верстах на захід від Жмеринки) та знищити ділянку залізничної колії, на якому оперував більшовицький бронепотяг ім. Лібкнехта, відрізавши йому шлях для відступу [14, арк. 77]. Розпочався затяжний бій, у ході якого команді Лібкнехта, яка використала своє озброєння на повну, вдалося відбити усі спроби українських піхотинців, закидати його ручними гранатами та примусити до здачі. З безвихідної ситуації Панцерний потяг врятувала контратака 1-го Інтернаціонального полку, який за допомогою артилерії відігнав український бронепотяг (при цьому підбивши його), давши можливість своєму потягу вийти з оточення [14, арк. 77; 5, с. 20]. Трофеями червоних стала невідома кількість рушниць та два кулемети [14, арк. 77]. Не дивлячись на цей частковий успіх більшовиків в цілому шальки терезів впевнено схилилися на користь українців, які, перегрупувавши свої сили, розгорнули наступ безпосередньо на станцію та місто Жмеринка, розпочавши фінальний акт цієї битви. Наступаючі лави української піхоти зустріли ураганим вогнем усі чотири червоні бронепотяги і встановлені на позиціях кулемети. Не дивлячись на такий серйозний опір, після тривалого і запеклого бою, червоноармійці таки були збиті зі своїх позицій та примушені до безладного відступу. Об 11 годині, за донесенням отамана Божка, Жмеринка була остаточно звільнена від частин червоної армії [3]. Відступаючи, червоні зіпсували 36 паровозів та підірвали тунель, намагаючись таким чином затримати подальше просування українських військ. Трофеями переможців стали значна кількість паротягів, состав потягу снарядів та навіть бронепотяг [3].

Тим часом до активних дій перейшла й 3 дивізія. 9 стрілецький полк на чолі з Павлом Шандруком 4 липня сміливою атакою здобуває Могилів-Подільський, вщент розбивши Серебрійський полк.

Як дізнаємося з оперативного звіту штабу дієвої армії ч. 214 від 5 липня 1919 р., на Ямпільському напрямку, при взятті Могилева, було захоплено 300 полонених, 11 гармат, 2 бронепотяги і 3 пасажирських потяги [13]. Ця перемога відкривала можливість встановити зв'язки з румунською владою та налагодити поставки амуніції. Наступною цілю Удовиченка стало перетин залізниці



Жмеринка-Вапнярка в районі ст. Рахни. Цього вимагав також й штаб 2 дивізії, який планував розпочати наступ на Вінницю, як тільки дивізія Удовиченка оволодіє ст. Рахни, таким чином прикривши праве крило Запорізької Січі [3].

Ситуація, що склалася на кінець дня 4 липня, виглядала для більшовицького командування просто катастрофічною, оскільки тепер колишня Жмеринська група була розбита та розділена на дві частини, які не мали між собою жодного зв'язку. Її частини майже без опору відкочувалися у двох напрямках: одна (разом зі штабом групи) відійшла до Вапнярки, а інша – до Вінниці і Козятина. В свою чергу Армія УНР зайняла вигідні позиції уздовж залізниці Волочиськ-Проскурів-Жмеринка-Могилів. Така конфігурація військ потенційно давала можливість, у разі поразки більшовицького наступу на Проскурів, здійснити оперативне перегрупування армії, а також забезпечити сталий зв'язок між усіма підрозділами українського війська. Після цього Армія УНР могла концентрованими ударами остаточно розвалити оборону Червоної Армії на Поділлі та в перспективі розвинути успіх за допомогою корпусів УГА.

Щоб не допустити такого розвитку подій та з метою повернути ініціативу на фронті у свої руки, командування Червоної армії вжило ряд заходів. Народним комісаром Подвойським було сформовано зведену групу, до якої увійшли частини Київського гарнізону, а саме: загін курсантів випускників Київських піхотних курсів, ще один батальйон 30 полку та рота Комендантського полку разом 800 багнетів [15, арк. 39]. Окрім того, до загону було приділено два броневики та бронепотяг ім. К. Лібкнехта. Очоливши цю групу Подвойський отримав доволі амбітне завдання, а саме: спільно з Реввійськradoю 12-ї армії зупинити частини, що біжать, привести їх до ладу, взяти назад Жмеринку, з'єднати Київ з Одесою, а також злити розсіяні та відкинуті до Вапнярки та Вінниці частини, що діяли раніше біля Жмеринки, і з'єднатися з військами проскурово-волочиського напрямку [8, арк. 72, 73 зв.]. Наступати на Жмеринку з південного (Одеського) напрямку та допомогти загону Подвойського повинна була ще одна ударна група, кістяк якої складали: 2-га бригада 45 дивізії РЧСА у складі (400, 401, 402 стрілецьких полків підсилених кавдивізіоном і легким артдивізіоном) та 3 інтернаціональний полк [16, арк. 277]. Очолив цю групу командир 2 бригади Григорій Котовський.

4 липня ударна група вирушила залізницею з Києва. По дорозі до її складу було приєднано бронепотяг «Таращанець». Вже у Козятині Подвойський виявив перші підрозділи, які відступали з-під Жмеринки – це були (15 прикордонний та 48 балтський полки). Їх подальший відступ був рішуче зупинений і після короткої реорганізації ці підрозділи були влиті до



складу групи. 5 липня група прибула до Вінниці, де до її складу увійшли нові з'єднання: Подільський караульний полк, Вінницький караульний батальйон, батальйон Ч.К., а також 1 інтернаціональний полк і Бердичівська маршова рота [15, арк. 39,40]. Завдяки цьому бойовий склад групи тепер становив 2000 багнетів, 200 шабель 2 броневика та 3 бронепотяга.

Тим часом Браїлів та ст. Гнівань вже були зайняті Запорізькою Січчю, а її передові підрозділи дислокувалися в Юзвині та Ворошиловці. Один з українських бронепотягів навіть просунувся за ст. Гнівань і вступив у бій з червоним бронепотягом лише в 12 верстах на південний-захід від Вінниці [15, арк.40]. Водночас положення 2 дивізії було доволі небезпечним, оскільки її праве крило в районі Малої Жмеринки постійно турбували ворожі бронепотяги, що курсували між ст. Ярошенка та Рахни. Це без сумніву сковувало наступальний потенціал Запорізької Січі, а затримка з наступом 3 дивізії на ст. Рахни віддавала ініціативу на фронті противнику, що в результаті призвело до фатальних наслідків для 2 дивізії.

Ознайомившись з ситуацією на фронті, Подвойський реорганізував наявні в нього сили у дві бойові групи (Праву та Ліву). План операції був наступним: Права група отримала завдання наступати від Вінниці через Бохоники-Ільківку-м.Браїлів на Жмеринку, при цьому група повинна була вислати ескадрон кінноти з броневиком, який мав зіпсувати залізничний шлях в Браїлові та Жмеринці з метою відрізати шлях відступу для українських бронепотягів. Основна роль відводилася Лівій групі, яка, за підтримки одразу трьох панцерних поїздів, мала наступати уздовж залізниці за маршрутом: Тюшки-Гнівань-Браїлів-Жмерника [15, арк. 40].

Роль обхідної ударної колони відводилася Київським курсантам, які, вийшовши в район Ворошиловки, мали стрімким наступом на захід допомогти Лівій групі заволодіти Жмеринським ж/д вузлом.

Однак, в подальшому хід самої операції вніс суттєві корективи в початковий задум.

Наступ Лівій групи розвивався успішно вже о 15 годині шостого липня її частини після запеклого бою заволоділи ст. Гнівань, куди невдовзі прибув Подвойський, розмістивши тут свій командний пункт [10, с. 283]. Зовсім по-іншому йшли справи у Правій групі, яка ще вночі 6 липня здобула с. Медвеже Ушко, витіснивши з нього невеликий підрозділ Запорізької Січі у (100 багнетів), однак її подальший наступ зустрів впертий опір значно більших сил 2 дивізій, підсилених кіннотою та артилерією. Спочатку рух групи суттєво сповільнився, а вже до вечора цього ж дня вона зазнала поразки в зустрічних



боях, залишивши Медвеже Ушко та під натиском українців почала відкочуватись до Вінниці. Водночас усі спроби військ Лівой групи форсувати Південий Буг в районі Могилівки та прийти на допомогу своїм сусідам на правому березі захлинулися у вогні українських бронепотягів [15, арк. 40 зв.]. Це був критичний момент усієї операції. У випадку, якби Права група не витримала б натиску українців і здала б Вінницю – більшовицькі війська в районі Гнівани були б відрізані від своїх тилових комунікацій і опинилися б на межі повного знищення. На підсилення Правої групи було відправлено усі наявні резерви: окремі невеликі підрозділи 2 полку особливого призначення та 12 Волочиського полку разом (200 багнетів), а також Вінницький охоронний батальйон, 2 гармати і броневик [15, арк. 41].

У цей вирішальний момент в штаб Подвойського надійшли відомості про здобуття частинами 1-ої Української радянської дивізії Проскурова та відступ Армії УНР у напрямку Кам'янця Подільського.

Це означало, що тепер червоний комісар міг більше не боятись підходу нових українських військ з заходу і повністю сконцентруватись на здобутті Жмеринки. Врахувавши невдачу Правої групи, він зробив ставку на обхідну колону і о (20 год. 50 хв.) 6 липня відправив командирів Київських курсантів наказ форсованим маршем рухатись на Жмеринку та здобути її до ранку 7 липня [15, арк. 41]. Українська розвідка занадто пізно виявила колону курсантів, через що командування Запорізької Січі не встигло стягнути з фронту достатніх сил для протидії ворожому маневру. Червоні курсанти увірвалися до міста. Єдиним підрозділом 2 дивізії у Жмеринці був І-й Гуцульський полк Морської піхоти (180 багнетів) [11, с. 67], який не дарма вважався елітним підрозділом Армії УНР і, не дивлячись на численну перевагу супротивника, не мав наміру цим званням поступатися. На вулицях міста закипів запеклий бій, залізнична станція переходила із в рук в руки і в якийсь момент морпіхам за підтримки бронепотягів навіть вдалося оточити Київських курсантів. Від можливого розгрому курсантів врятував бронепотяг ім. Лібкнехта, який зумів прорватись до Жмеринки та інтенсивним гарматно-кулеметним вогнем допоміг їм до 11 години ранку 7 липня захопити місто [15, арк. 41 зв.;5, с. 20]. Невдовзі до Жмеринки з під Браїлова прибули 1 інтернаціональний полк та 1 батальйон 30 полку. Крім того, для закріплення успіху Подвойський виїхав в розташування правої бойової групи та особисто підганяв її підрозділи, які все ще доволі повільно просувались вперед і лише зранку 8 липня вони, нарешті, досягли Жмеринки. На ст. Жмеринка до рук більшовиків потрапило 60 полонених, 7 гармат, декілька кулеметів та багато



гвинтівок [15, арк. 41 зв.; 6, арк. 98]. Що стосується долі українських бронепотягів, то за одними даними до рук червоних потрапило 2 бронепотяги, а третій, в свою чергу, був знищений своєю залогою біля ст. Ярошенка [15, арк. 41 зв.] за іншими даними одному з бронепотягів все ж пощастило відступити по вільній залізничній гілці [10, с. 283].

Тим часом 7 синій полк 3 стрілецької дивізії з боєм займає ст. Рахни, перервавши таким чином залізницю Одеса-Жмеринка, але вже 9 липня з Вапнярки в ешелонах під ст. Рахни прибули полки ударної групи Котовського, які за підтримки 2 бронепотягів атакували позиції синього полку. Крім того, полк був атакований бронепотягами, що підійшли зі ст. Ярошенка. Не дивлячись на атаку з двох протилежних сторін зі (сходу та заходу), синьожупанники на протязі 6-ти годин стійко відбивали усі атаки червоних [9, с. 91]. Особливо в цих боях відзначилася синя батарея на чолі з сотником Шура-Бурою, який пострілом всього з 100 кроків вивів з ладу більшовицький бронепотяг та своїми силами відбив контратаку його залогі [9, с. 91]. Все ж сили були надто не рівні і у вечері 7 полк за наказом відійшов до м. Мурафа. При здобуті ст. Рахни трофеями червоних стали 5 кулеметів та полонені [5, с. 227,228] .

В оперативному донесенні Київського обласного военкомату за 10 липня повідомлялось про успішні дії на Волочиському напрямку більшовицьких військ на чолі з Подвойським [7, с. 188].

Цього ж дня 401-ий полк 2 бригади Котовського з боєм заволодів ст. Ярошенка, встановивши безпосередній зв'язок з підрозділами 44 дивізії [18, с.87; 5, с. 225], які до цього часу захопили м. Бар, примусивши Запорізьку Січ відійти в район Копайгорода, та з'єдналися з військами, що діяли в районі Проскурова [8, арк.72,73 зв.]. Таким чином залізничне сполучення Проскурів-Одеса знову опинилося в руках Червоної армії.

Тепер знищення «Жовто-блакитної гідри» виглядало як питання, яке буде вирішено вже у найближчі дні. УНР знову опинилася на межі катастрофи.

Висновки. Як оцінювати збройне протистояння, що точилося за Жмеринку з 4 по 7 липня? Не дивлячись на кінцеву невдачу здобуття цього залізничного вузла 4 липня, без сумніву, можна вважати найуспішнішою операцією за весь час існування Запорізької Січі. Командування 2 дивізії продемонструвало оперативно-тактичну майстерність, вибивши з оборонних позицій ворога, який переважав дивізію як у живій силі, так і в панцерних потягах. Okремо варто відзначити вмілі дії залог українських бронепотягів, що підтримували свою піхоту у критичні моменти атаки і змагалися в сміливості та



маневреності з більшовицькими візаві.

Водночас 2 дивізія 5 липня не форсувала наступ та не захопила Вінницю, давши можливість противнику перегрупуватись та, отримавши поповнення, перейти у контрнаступ. Що правда 6 липня Запорізька Січ завдала нищівного флангового удару групі Подвойського, поставивши її у критичне положення та ледь не захопивши Вінницю. Поразка Армії УНР під Проскуровом та сміливі дії обхідної колони курсантів все ж дозволили червоним вирвати перемогу у цьому протистоянні.

Та, навіть, якщо уявити, що Божко зумів би відбити натиск Подвойського, втримати Жмеринку він, найвірогідніше, не зміг би, оскільки після втрати Проскурова та ст. Рахни він був відкритий для ударів одразу з трьох сторін і через малочисельність та ізольованість від решти Армії УНР своєї дивізії, ймовірно, був би змушений відступити.

Так що ж мусили зробити керманічі УНР, щоб запобігти катастрофі української армії у першій декаді липня? Що ж, на думку автора цих рядків, всього є кілька варіантів вирішення цієї дилеми. Перший варіант – це безпосередньо пов'язаний з подіями 14-15 червня 1919 р. Саме тоді Запорізька група завдала нищівної поразки Жмеринській групі червоної армії під Деражною (що на схід від Проскурова) і фактично відкрили собі шлях до Жмеринського залізничного вузла. Але в цей же час Микола Щорс (командир 1-ої української радянської дивізії), сконцентрувавши найкращі сили своєї дивізії, повів наступ на Проскурів з півночі. У разі втрати Проскурова будь-які успіхи Армії УНР на сході були б нівельовані, але замість того, щоб сконцентрувати усі зусилля проти Щорса та ліквідувати цю загрозу, штаб армії УНР надіслав для захисту Проскурова лише частину своїх сил та водночас продовжив наступальну операцію на схід, що призвело до Проскурівської катастрофи 6 липня 1919 р.

У цих обставинах, як варіант, можна розглядати відмову від наступальних дій на східній ділянці Українсько-більшовицького фронту, починаючи з 14 червня 1919 р. та обмежитись на цьому напрямку активною обороною силами 2-ої та 3-ої стрілецьких дивізій за підтримки бронепотягів (команди яких мали активно руйнувати залізничне полотно, заважаючи просуванню червоних) і кинути всі резерви та сили на 1-шу дивізію Миколи Щорса, що так відчайдушно намагалася здобути Проскурів протягом усього червня. Лише остаточно розбивши якісно найбоездатніші полки червоної армії на українському фронті та здобувши Шепетівку (як стратегічний залізний вузол) штаб української армії зміг би поновити наступ на Жмеринку.



Другий можливий варіант бачиться таким: перекидання 2 дивізії зі сходу для захисту Проскурова, що означало добровільно полишити щойно здобуту 4 липня Жмеринку. Для її оборони можна було залишити невеликий ар'єргард, який мусив би максимально сповільнити просування групи Подвойського. Очевидно, що сил лише однієї Запорізької Січі було б замало для докорінного зламу на користь Армії УНР під Проскуровом, але 2 дивізія цілком могла виграти кілька дорогоцінних днів, які були необхідні 6-й Запорізькій дивізії для завершення маневру з ударом у фланг 1-ої радянської дивізії. В свою чергу 3 дивізію Удовиченка необхідно було передислокувати в район міста Ярмолинці, щоб запобігти її оточенню радянськими військами на східному Поділлі та для прикриття Проскурова з півдня. Цей план означає добровільно пожертвувати усіма здобутками армії УНР на сході, але натомість дозволяє втримати Проскурів та остаточно розбити 1-шу радянську дивізію. Після чого українська армія доволі швидко повернула би всі втрачені території і не опинилась би в такій катастрофічній ситуації як це було в дійсності у першій половині липня 1919 р. У численних звітах та статтях, присвячених цим подіям, за підписом очільника більшовицьких військ під час Жмеринських боїв М.Подвойського, можна прослідкувати яскраво виражену тенденцію щодо збільшення масштабів боротьби за це місто та його значення для Армії УНР. Так, у своїй статті «Значення жмеринської перемоги» Подвойський у переможній ейфорії висував у вигляді беззаперечного факту наступне підтвердження: «Взяттям Жмеринки було завдано смертельного удару Петлюрі. Всі його плани та мрії, які, здавалося, були близькі до здійснення – розлетілися на порох. Головні сили його розбиті», «Залишки його банди у паніці біжать, захоплюючи по дорозі населення – і можна з певністю сказати, що через кілька днів Петлюра буде остаточно добитий, щоб ніколи вже не піднятися» [6, с. 270, 271].

Між цим, варто поставити під сумнів твердження про ніби то розгром основних сил Армії УНР під Жмеринкою. Якщо зважити на факти, то можна впевнено сказати, що це твердження є повністю неправдивим, оскільки, як відомо, в цей час основні сили Українського війська перебували в районі Проскурова, а на Жмеринському напрямку діяла лише одна українська дивізія. Можна припустити, що виявлена Запорізькою Січчю висока боєздатність змусила Подвойського вважати, що проти нього діє ледь не вся українська армія. Створено цю оману, очевидно, з метою максимального піднесення полководницького таланту Подвойського, який поспішив присвоїти собі лаври «переможця» Петлюри, який, за твердженням комісара, в цей час, начебто,



особисто перебував у Жмеринці та особисто керував операціями українських військ в цьому районі (що не підтверджується українськими джерелами), таким чином зайвий раз підкреслюючи значення свого успіху.

Що стосується «смертельного удару Петлюри», як засвідчать подальші події, «високопоставлений» комісар дарма поспішив «ділити шкуру не вбитого медведя».

Підсумовуючи вище сказане, можна впевнено констатувати, що командуванню Армії УНР не вдалось реалізувати свої стратегічні плани на початку липня 1919 р. Тим не менше, Жмеринська операція Запорізької Січі є визначною сторінкою у нашій мілітарній історії, а українські воїни, які взяли у ній участь, лишаються безсмертним прикладом героїзму як для сучасних так і для майбутніх борців за незалежність Української держави.

Джерела та література

1. Аралов С.І. Ленін вів нас до перемоги. Політвидав. 1989. 176 с.
2. Григор'єв М. Ф. Бронепоезд «Гандзя». Повість. Київ.1977. 213 с.
3. Журнал бойових дій ДА УНР (<https://www.facebook.com/unr1919/?locale>)
4. Історія 45-ї Волинської Червонопрапорної стрілецької дивізії. Т. 1. Бойовий період. Київ, 1929. 347 с.
5. Королівський С. М. Громадянська війна в Україні, т. 2, Київ, 1967. 916 с.
6. Мехеда М. І., Вітряна Г. В. Поділля в роки громадянської війни (лютий 1918 р. - грудень 1920 р.): документи і матеріали. Вінниця. 1959. 485 с.
7. Осликовська О.С. Великі події у маленькому місті. Документальна повість. Київ: Молодь, 1978. 221 с.
8. РДВА , ф. 6, оп. 4, Спр. 102.
9. Садовський М. За державність. Матеріали до історії українського війська збірник. 7. Каліш. 1937. 250 с.
10. Степанов Н.Т. Подвойський. Київ. 1989. 99 с.
11. Тинченко Я. Військово-морські сили України 1917-1921 рр. Темпора. 2012. 116 с.
12. Удовиченко О. Третя Залізна дивізія. Нью-Йорк. 1971. 264 с.
13. Український козак – фронтова газета Української народної армії. 1919. за 6 липня.
14. ЦДАВО України. Ф. 2. с/2. Оп. 1. Спр. 152.
15. ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 169.
16. ЦДАВО України. Ф. 1078. Оп. 1. Спр. 17.
17. ЦДАВО України. Ф. 3172. Оп. 3. Спр. 41.
18. Чижова М., Муратов Х. Котовський Г. І. Документи і матеріали. Кишинів. 1956. 632 с.

References

1. Aralov S.I. Lenin viv nas do peremohy. Polityvydav. 1989. 176 s.
2. Hryhoriev M. F. Bronepoizd «Handzia». Povist. Kyiv.1977. 213 s.
3. Zhurnal boiovykh dii DA UNR (<https://www.facebook.com/unr1919/?locale>)



4. Istoriiia 45-yi Volynskoi Chervonoprapornoj striletskoi dyvizii. T. 1. Boiovyi period. Kyiv, 1929. 347 s.
5. Korolivskiy S. M. Hromadianska viina v Ukraini, t. 2, Kyiv, 1967. 916 s.
6. Mekheda M. I., Vitriana H. V. Podillia v roky hromadianskoi viiny (liutyi 1918 r. - hruden 1920 r.): dokumenty i materialy. Vinnytsia. 1959. 485 c.
7. Oslykovska O.S. Velyki podii u malenkomu misti. Dokumentalna povist. Kyiv: Molod, 1978. 221 s.
8. RDVA , f. 6, op. 4, Spr. 102.
9. Sadovskiy M. Za derzhavnist. Materialy do istorii ukrainskoho viiska zbirnyk. 7. Kalish. 1937. 250 s.
10. Stepanov N.T. Podvoiskiy. Kyiv. 1989. 99 s.
11. Tynchenko Ya. Viiskovo-morski syly Ukrainy 1917-1921 rr. Tempora. 2012. 116 s.
12. Udovychenko O. Tretia Zalizna dyviziiia. Niu-York. 1971. 264 s.
13. Ukrainskiy kozak – frontova hazeta Ukrainskoi narodnoi armii. 1919. za 6 lypnia.
14. TsDAVO Ukrainy. F. 2. s/2. Op. 1. Spr. 152.
15. TsDAVO Ukrainy. F. 2. Op. 1. Spr. 169.
16. TsDAVO Ukrainy. F. 1078. Op. 1. Spr. 17.
17. TsDAVO Ukrainy. F. 3172. Op. 3. Spr. 41.
18. Chyzhova M., Muratov Kh. Kotovskiy H. I. Dokumenty i materialy. Kyshyniv. 1956. 632 s.



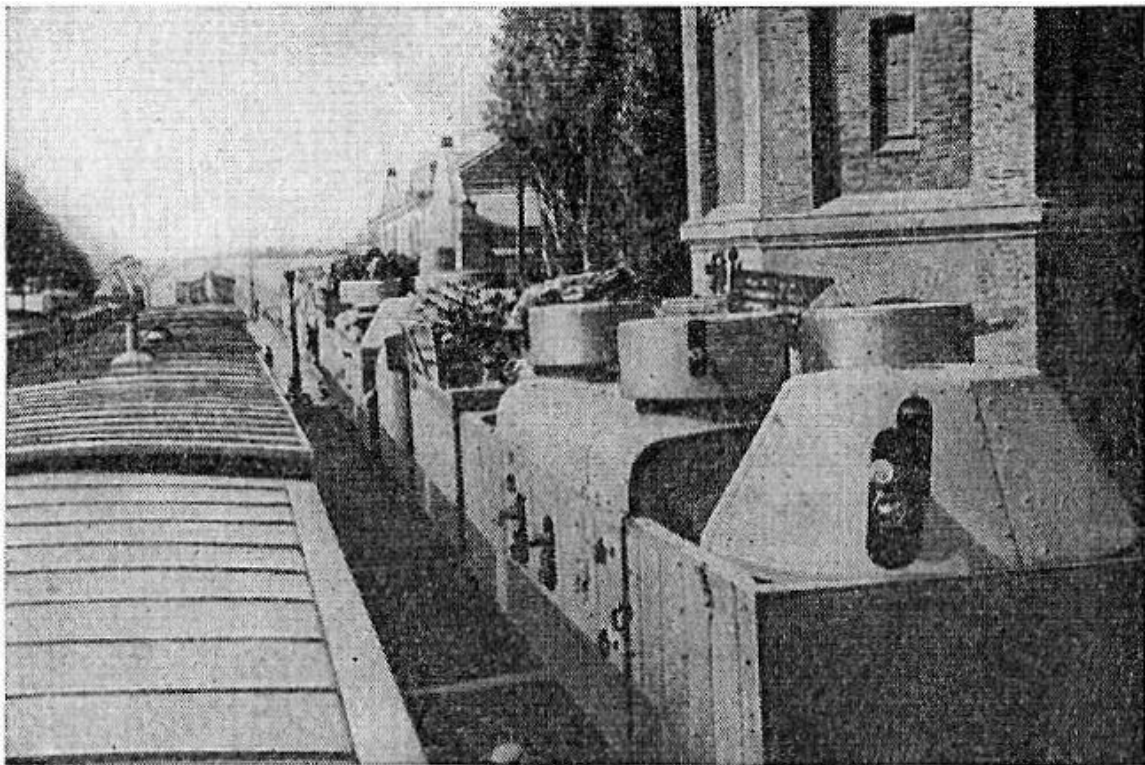
Командний склад дивізії Запорізька Січ

[https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Ffreibert.info%2Fthreads%2Fzaporozka-sich-juxima-bozhko.171015%2F&psig=AOvVaw2N6DzPL-DxLKv_whzyV-so&ust=1736794301838000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBcQjhxqFwoTCLD3gIzt8IoDFQAAAAdAAAAABAI].



Вояки Запорізької Січі Травень 1919.

[https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Freibert.info%2Fthreads%2Fzaporozka-sich-juxima-bozhko.171015%2F&psig=AOvVaw2N6DzPL-DxLKv_whzyV-so&ust=1736794301838000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBcQjhqxqFwoTCLD3gIzt8IoDFQAAAAdAAAAABAI]



Бронепоезд «Карл Лібкнехт». Станція Вінниця. 1919.

Червоний бронепотяг що приймав участь в боях проти армії УНР в районі Жмеринки [<https://reibert.info/threads/chervoni-bronopotjagi-ta-bronetexnika.116428/>]



Подвойський розробляє план наступу проти армії УНР 9 липня 1919 р.
[<https://www.facebook.com/groups/ukraine1917/>].
112485751_48345?ysclid=m5tyjvh1ko888568415]

УДК 94 (477) «1939/1945»

ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ НАЦІОНАЛІСТАМИ ТА СОВЕТСЬКИМИ ПАРТИЗАНАМИ

Олена Максимчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: olenotschkamaximtschuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4298-7329>

Валерій Шеретюк

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: v.sheretiuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-4569>

Анотація. Стаття присвячена аналізу конфлікту між українськими націоналістами і радянськими партизанами на території Західної України під час Другої світової війни. У дослідженні розглядаються передумови



ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Амінов Бахтієр** - кандидат історичних наук, доцент Кокандського державного педагогічного інституту (Республіка Узбекистан)
2. **Burunciuc Mihai** - PhD student, Doctoral School of Humanities and Education of the State University of Moldova (Republic Moldova)
3. **Бещук Єлизавета** – здобувач в/о ступеня «Бакалавр» Рівненського державного гуманітарного університету
4. **Богданець Ірина** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
5. **Бородіна Тетяна** - старший викладач кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія», випускниця Докторської школи імені родини Юхименків НаУКМА
6. **Ващук Дмитро** - кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України
7. **Герасимчук Таміла** - кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету
8. **Гурбик Андрій** - кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України
9. **Жаб'юк Михайло** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
10. **Кібиш Альона** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
11. **Колодич Олександр** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
12. **Корнійчук Назар** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
13. **Кравчук Владислав** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
14. **Крупка Олександр** - кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування
15. **Кундеус Оксана** – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету
16. **Куропаткін Євген** – здобувач в/о ступеня «Бакалавр» Рівненського



державного гуманітарного університету

17. **Ліннік Юрій** – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗВО «Рівненська медична академія»
18. **Лукашук Яна** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
19. **Максимчук Олена** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
20. **Михальчук Роман** – кандидат історичних наук, професор, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету
21. **Опанасюк Едуард** - здобувач ступеня PhD, спеціальності «Релігієзнавство» Рівненського державного гуманітарного університету
22. **Опанасюк Тетяна** - кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету
23. **Пуха Тетяна** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
24. **Свиридон Дмитро** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
25. **Синяк Степан** – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету
26. **Слесаренко Андрій** – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету
27. **Татарин Дарина** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
28. **Федоришин Микола** - завідувач літературного музею Уласа Самчука комунального закладу «Рівненський обласний краєзнавчий музей» Рівненської обласної ради
29. **Фьольдварі Шандор** - df.phil., науковий співробітник, викладач балтійських досліджень Університету м. Дебрецен (Угорщина)
30. **Шеретюк Валерій** - кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри історії України Рівненського державного гуманітарного університету



ISSN 2519-1942



НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 36

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 29.11.2024 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 243/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 36. Рівне, 2024. 248 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024